

Za swe wybitne zasługi na polu rozwoju czechosłowackiej wiedzy prawniczej, jubilat został w maju 1965 r. odznaczony wysokim orderem państwowym — Orderem Pracy.

VOJTĚCH POLÁČEK (Praga)
(tłumaczył T. S. WRÓBLEWSKI)

Gabriel Lepointe avec le concours de Marguerite Boulet — Sautel, André Vandenbossche, *Bibliographie en langue française d'Histoire du Droit*. Paris 1961, 1962, 1964, ed. Montchrestien.

Powyższe wydawnictwo zostało potraktowane przez autorów jako kontynuacja *Elements de Bibliographie sur l'Histoire des Institutions et des Faits Sociaux* (987—1875), Paris 1958, recenzowanych przez M. Szczanieckiego w *Czasopiśmie Prawno-Historycznym*, 1959, t. XI, z. 1, s. 228.

Po wydaniu „Elementów” zespół redagujący wznowił działalność, zmierzając do publikacji bibliografii ukazującej się periodycznie. Omawiane następne trzy zeszyty pojawiły się w latach 1961, 1962 i 1964. Zawierają one wykaz szerszych opracowań, artykułów, sprawozdań naukowych i tez doktorskich dotyczących problematyki historyczno-prawnej na przestrzeni od schyłku X wieku aż do III republiki i napisanych w języku francuskim w okresie 1957—1961 r. Zainteresowania autorów bibliografii skupiały się głównie wokół historii prawa. Jednakże specyfika przedmiotu *l'Histoire des Institutions et des Faits Sociaux* wpłynęła na umieszczenie szeregu tytułów dotyczących również historii społecznej, politycznej i gospodarczej. Układ wewnętrzny omawianych zeszytów pozostał bez zmian. Podobnie jak w „Elementach” oprócz alfabetycznego wykazu poszczególnych autorów i ich prac podano także obszerny indeks rzeczowy. Zeszyt II wydany w 1961 r. zawiera 1408 pozycji z lat 1957—1959. Zeszyt III z 1962 r. obejmuje 1636 pozycji wydanych w 1960 r., lub w latach poprzednich (są to zazwyczaj prace, które ukazały się na krótko przed publikacją poprzedniego zeszytu i nie mogły być ujęte w wykazie). Zeszyt IV z 1964 r. zawiera 2248 pozycji z 1961 lub 1960 r. (uzupełnienia). Pomimo śmierci inicjatora bibliografii, prof. Gabriela Lepointe, jego współpracownicy powzięli zamiar kontynuowania rozpoczętego dzieła.

WOJCIECH SZWARC (Lublin)

Remigiusz Bierzanek, *Quelques remarques* sur le statut juridique des étrangers à Rome*, Iura, t. 13 (1962), Napoli, s. 89—109.

Wywody autora ujęte są w formę urzekającą. Francuzczyzna tak poprawna, że nie zawstydziliby się jej rodowity Francuz. Tok rozumowania nienaganny, nie wywołujący zasadniczego sprzeciwu. Historyk prawa ośmielił się wszakże wystąpić z dwoma zastrzeżeniami. Jak wiadomo, pierwotny proces był walką stron, prowadzoną przed sądem. Stąd to wywodzi się dawna terminologia polska: prza (proces), piercy (strony procesowe). Dlaczego wyprowadzać postępowanie sądowe ze stosunków międzynarodowych, kiedy przypadki sporów wewnętrznych były bezsprzecznie częstsze i prowadziły do tej samej praktyki? Pamiętajmy przy tym, że autor przyjmuje istnienie okresu prywatnego wymiaru sprawiedliwości. Być może, różnica naszych stanowisk wynika z odmiennego poglądu na kwestię, czy w okresie plemiennie-rodowym stosunki międzynarodowe należy poczytać za międzynarodowe.